

**АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ****Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага****1.1.Хууль зүйн үндэслэл**

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа 2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогод жижиг, дунд бизнес эрхлэлтийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин, нөхцөлд өрсөлдөхүйц бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэх зорилтыг дэвшүүлэн “Хөрөнгө оруулалтыг бүрэн дэмжсэн, бизнес эрхлэх таатай орчныг бүрдүүлнэ”, “Олон улсад өрсөлдөх чадвартай бичил, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг хөгжүүлж, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ”, “Даатгалын зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах, системийн эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх тулгуур зарчмуудыг баримтална” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого батлах тухай” дунд хугацааны зорилтот хөтөлбөрт Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суурьшсан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг цогц бодлогоор дэмжих, орон нутагт бизнесийн орчныг дэмжих, жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээ, гарааны бизнесийг дэмжиж, орон нутагт ажлын байрыг нэмэгдүүлэхээр заасан.

“Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын 3.2.1-д “Татвар, нийгмийн даатгалын шинэчлэл хийх”-ээр заасан бөгөөд энэ хүрээнд бизнес эрхлэгчдийн татварын ачааллыг бууруулах, татварын дэмжлэгүүдийг оновчтой болгож, татварын орчныг сайжруулах, орон нутгийн ялгаатай татварын бодлого хэрэгжүүлэх, хариуцлагатай татвар төлөгчийг дэмжих, гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах татварын таатай орчныг бүрдүүлэх зэрэг зорилтуудыг тусгасан.

Дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, бизнесийн таатай орчныг бүрдүүлэх, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, орон нутагт бизнес эрхлэлтийг дэмжих шаардлага тулгарч буйг харгалзан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсрууллаа.

1.2.Практик шаардлага

Татварын багц хуулийн шинэчлэлийн хүрээнд Татварын ерөнхий хууль, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хууль, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн төслүүдийг 2019 онд Улсын Их Хурлаас баталж, 2020 оноос эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн. Энэхүү шинэчлэл нь жижиг, дунд бизнесийг дэмжих, татварын үйл ажиллагааг цахимжуулах, олон улсын татварын шинэлэг зарчмуудыг дотоодын хууль тогтоомжид нэвтрүүлэх үндсэн зорилготой байсан.

Гэвч хуулийн шинэчлэлээс хойших зургаан жилийн хугацаанд геополитикийн тогтворгүй нөхцөл байдал үргэлжилж, худалдааны бодлогоос үүдэлтэй тодорхой бус байдал нэмэгдэх, голлох эдийн засгуудын өсөлт удаашрах, инфляцын түвшин өсөх, зээлийн хүү нэмэгдэх, гадаадын хөрөнгө оруулалт буурах зэрэг нийтлэг санхүүгийн хүндрэл, эрсдэлүүд дэлхийн нийгэм, эдийн засгийн төлөвт бий болсон.

Монгол Улсын хувьд инфляцын түвшин жил бүр өсөн нэмэгдэж, 2024 оны 04 дүгээр улирлын байдлаар 9 хувьд хүрсэн ба эдийн засаг, санхүүгийн нөхцөл байдлаас үүдэн бизнесийн орчны бүтэц, хөрөнгө оруулалтын чиг хандлага эрчимтэй өөрчлөгдөж байна.

Энэ хүрээнд сүүлийн жилүүдэд дэлхийн улс орнууд татварын бодлогоор жижиг, дунд бизнесийн өсөлт, хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал Япон, Энэтхэг, Канад зэрэг улс орнууд бизнес эрхлэгчдийн санхүүгийн дарамтыг бууруулах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих зорилгоор жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдэд татварын таатай нөхцөлийг бүрдүүлж, тэдний татварын ачааллыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлсэн байна. Мөн Сингапур, Англи, Казакстан зэрэг улсууд хөрөнгө оруулалт татах, бизнесийн орчныг сайжруулах, татварын орчныг энгийн, ойлгомжтой болгоход чиглэсэн өөрчлөлтүүдийг хийсэн байна. Эдгээр өөрчлөлт нь жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжихэд чухал үүрэг гүйцэтгэж байна.

Монгол Улсын хувьд жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн төлбөрийн чадвар буурах, мөнгөн хөрөнгийн дутагдалд орох, улмаар бизнесийн тогтвортой байдлаа хадгалах болон хөрөнгө оруулалт шинээр татахад хүндрэл үүсэж байна. Монгол Улсын хэмжээнд 2023 оны байдлаар нийт аж ахуйн нэгжүүдийн 57 орчим хувь нь мөнгөн хөрөнгийн дутагдалтай байгаа нь 2019 оныхтой харьцуулахад 27 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Түүнчлэн, нийт аж ахуйн нэгжүүдийн 34 хувь буюу 32 мянга гаруй компани алдагдалтай ажилласан байна. Иймээс дээрх үүсээд буй нөхцөл байдлуудыг шийдвэрлэхийн тулд татварын бодлогын зохих арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэх шаардлага бий болж байна.

Мөн Монгол Улсын Засгийн газраас хот хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангах зорилгоор 2024 оныг "Бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих жил" болгон зарласан бөгөөд бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгасан бодлоготой уялдуулан бүсийн хөгжлийн бодлогод нийцсэн татварын бодлого хэрэгжүүлэх шаардлага үүссэн. Энэ хүрээнд бүс, орон нутгийн бие даасан байдлыг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалт татах, эдийн засгийн бие даасан бодлого хэрэгжүүлэх нөхцөлийг хуулийн хүрээнд бүрдүүлэх шаардлага бий болоод байна.

Сангийн яам, татвар, гаалийн байгууллага, Монголын Үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимтай хамтран улс орон даяар давхардсан тоогоор 11,000 гаруй татвар төлөгчийг хамруулсан 150 удаагийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, 150 мянга орчим санал хүлээн авсан. Хэлэлцүүлгийн үр дүнд татвар ногдуулах орлогын босго, шатлалыг өөрчлөх, бизнес эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлыг шийдвэрлэх зэрэг саналуудыг ирүүлсэн байна.

Дээрх шаардлагуудыг харгалзан татварын бодлогыг илүү уян хатан, ойлгомжтой болгох, аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг дэмжих, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, бүсчилсэн хөгжлийн бодлогын хүрээнд орон нутаг бие даасан татварын бодлого хэрэгжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэж үзлээ.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг сайжруулах, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн хөгжлийг дэмжих, жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдэд татварын таатай орчныг бүрдүүлэх болон татвар төлөгчдөөс ирүүлсэн нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэнэ.

➤ **Бүс, орон нутагт ажиллах хүч, хөрөнгө оруулалт татах татварын ялгаатай бодлогыг бие даан хэрэгжүүлнэ.** Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт бүсийн хөгжлийн бодлогод нийцсэн татварын бодлого хэрэгжүүлнэ гэж тусгасантай нийцүүлэн бүс, орон нутгийн бие даасан байдлыг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалт татах, эдийн засгийн бие даасан бодлого хэрэгжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

➤ **Аж ахуйн нэгжүүд үйл ажиллагаагаа тэлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.** Аж ахуйн нэгжүүд тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах, хуримтлал үүсгэх, нөхцөлийг бүрдүүлэн, бизнесийн өргөжих боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор тэдэнд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэн, татварын орчныг татвар төлөгчдөд илүү энгийн, уян хатан болгоно. Ингэснээр бизнесүүдийн өргөжин тэлэх боломж бүрдэж, ажлын байр, эдийн засгийн өсөлт тогтвортой нэмэгдэхэд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

➤ **Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын татварын орчныг илүү таатай болгоно.** Гадаадын хөрөнгө оруулагчдын хүртэх өгөөжийг өсгөж, гадаадын хөрөнгө оруулалтын илүү таатай орчин бүрдэж, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт татах, дахин хөрөнгө оруулалтыг идэвхжүүлэх, хөрөнгийн урсгалыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангах нөхцөл бүрдэнэ.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын бизнесийн орчны олон улсын тавцанд өрсөлдөх чадвар сайжирч, бизнес эрхлэгчдийн татварын ачааллыг бууруулна. Үүний үр дүнд эдийн засгийн өсөлт нэмэгдэж, нийгмийн тогтвортой байдал бэхжих боломжтой. Мөн хөрөнгө оруулалтын орчныг сайжруулснаар гадаадын хөрөнгө оруулагч нарт илүү таатай орчин бүрдэж, татварын бааз суурь тэлж, төсвийн орлого нэмэгдэх юм.

Татварын хуулийн шинэчлэл нь бизнес эрхлэгчдэд тулгарч буй нийтлэг асуудлуудыг шийдвэрлэж, бизнес идэвхжих, тэлэх бололцоог ханган, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.

Цаашид хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөлд суурилсан системийг нэвтрүүлснээр татвар төлөгчид шаардлагатай мэдээллийг цаг алдалгүй авч, татварын хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхтэй холбоотой асуудлуудыг урьдчилан шийдвэрлэж, Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжүүд, хөрөнгө оруулагчдын үйл ажиллагаа, нийгэм, эдийн засагт эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд Мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

---o0o---